

Eftirlaunasjóður FÍA

Tryggingafræðileg athugun í árslok 2016

Apríl 2017

Efnisyfirlit

Inngangur	3
Niðurstaða úttektar	4
Forsendur úttektar	6
Niðurstaða miðað við staðlaðar forsendur	7
Eignir, rekstur og endurmat.....	8
Örorkuframlag.....	9
Niðurlag.....	10
Söguleg þróun	11
Viðauki TAFLA 1.....	13
Viðauki TAFLA 2.....	14

Inngangur

Talnakönnun hf. hefur samkvæmt beiðni stjórnar Eftirlaunasjóðs FÍA athugað tryggingafræðilega stöðu sjóðsins miðað við árslok 2016. Athuginin fólst í að reikna annars vegar áfallna skuldbindingu miðað við áunnin réttindi sjóðfélaga og hins vegar heildarskuldbindingu miðað við að sjóðfélagar héldu áfram að greiða í sjóðinn þar til þeir færu á lífeyri. Vigfús Ásgeirsson tryggingastærðfræðingur sjóðsins vann athuginina samkvæmt samþykktum sjóðsins og í samræmi við 24. grein laga nr. 129/1997 og ákvæði IV. kafla reglugerðar nr. 391/1998 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða. Vigfús er með viðurkenningu Fjármálaeftirlitsins samkvæmt 39. gr. laga nr. 56/2010 um váttryggingastarfsemi en í viðurkenningunni felst meðal annars heimild til að gera tryggingafræðilega athugin á fjárhag hérlandra lífeyrissjóða í samræmi við 24. gr. laga um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, nr. 129/1997. Auk Vigfúsar komu Jón Benediktsson og Arnór Ingi Finnbjörnsson að verkinu.

Gögn um sjóðfélaga voru fengin úr Kríukerfi FUGLA ehf. Upplýsingar um kyn og fæðingardag hvers sjóðfélaga, fæðingardag maka, samtals áunnin réttindi sjóðfélagans og nýjustu upplýsingar um iðgjaldagreiðslur. Hjá lífeyrisþegum voru upplýsingar um tegund lífeyris og lífeyrisréttindin í desember 2016.

Sjóðfélögum er skipt í þrjá hópa:

1. Sjóðfélagar sem greiddu iðgjöld til sjóðsins á árinu 2016.
2. Sjóðfélagar með geymd réttindi, það er greiddu hvorki iðgjöld né þáðu lífeyri á árinu 2016.
3. Lífeyrisþegar í desember 2016.

Áreiðanleiki gagnanna var kannaðar með ítarlegum samanburði við gögn síðustu ára og tölur úr ársreikningi. Ágætis samræmi var þar á milli.

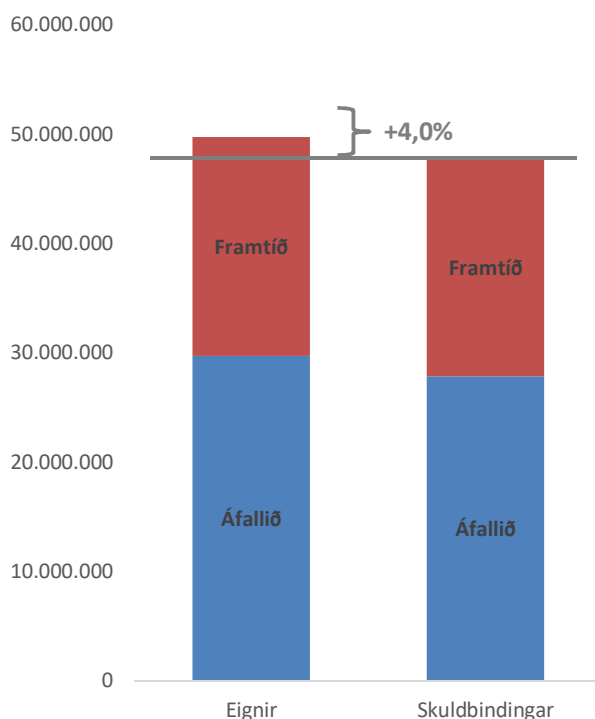
Niðurstaða úttektar

Heildarstaða sjóðsins skiptist annars vegar í áfallna stöðu og hins vegar framtíðarstöðu. Áfallin staða er mismunur á núverandi eignum sjóðsins og áföllnum lífeyrisskuldbindingum til sjóðfélaga. Á sama hátt er framtíðarstaðan mismunur á núvirði framtíðariðgjalda núverandi sjóðfélaga og núvirði framtíðarlífeyrisskuldbindinga til sjóðfélaga miðað við tryggingafræðilegar forsendur.

Taflan hér að neðan sýnir niðurstöðu athugunarinnar. Til samanburðar er sýnd niðurstaða síðustu úttektar. Allar fjárhæðir eru í þúsundum króna á verðlagi við árslok hvors árs. Úttektin sýnir að heildarstaða sjóðsins er jákvæð um 1.916 milljónir. Það er verri staða en í árslok 2015 en þá var staðan jákvæð um 3.418 milljónir. Áfallin staða er jákvæð um 1.845 milljónir en hún var jákvæð um 3.817 milljónir í árslok 2015. Áfallin staða hefur því versnað um 1.972 milljónir á milli ára eða um 7,1% af áfallinni skuldbindingu sjóðsins.

Heildarstaða	2016	2015
Framtíðariðgjöld	20.582.414	16.753.433
Eign	31.026.327	29.001.134
Kostnaður	-1.882.238	-1.504.599
Heildareign	49.726.503	45.143.239
Lífeyrisskuldbindingar	47.810.473	41.724.766
Eignir umfram skuldir	1.916.029	3.418.473
Staða	4,0%	8,2%

Áfallin staða	2016	2015	Framtíðarstaða	2016	2015
Höfuðstóll	31.584.465	29.762.579	Núvirði framtíðariðgjalda	20.582.414	16.753.433
Viðbót vegna endurmats	-558.138	131.826	Rekstrarkostnaður	-525.942	-350.775
Fjárfestingakostnaður	-995.563	-893.272			
Rekstrarkostnaður	-360.734	-260.552			
Áfallin eign	29.670.031	28.740.581	Framreiknuð eign	20.056.472	16.402.658
Áfallnar lífeyrisskuldbindingar	27.824.869	24.923.848	Framtíðar-lífeyrisskuldbindingar	19.985.605	16.800.918
Eignir umfram skuldir	1.845.162	3.816.733	Eignir umfram skuldir	70.867	-398.260
Staða	6,6%	15,3%	Staða	0,4%	-2,4%

Iðgjald í VIRK endurhæfingarsjóð er 0,10% af stofni til iðgjalds og lækkar því væntar iðgjaldtekjur sjóðsins sem því nemur en að sama skapi eru væntingar um að örorkuskuldbindingar sjóðsins lækki. En það á eftir að koma í ljós hversu mikið örorkubyrðin lækkar (sem þýðir lægri örorkulíkur) og mun reynsla næstu ára skera úr um það. Á meðan verður ekki tekið tillit til áhrifa þessara útgjalda í tryggingafræðilegri athugun, það er hvorki í útreikningi á núvirði væntra iðgjalda eða örorkuskuldbindinga.

Heildarstaða sjóðsins er jákvæð um 4,0% og því innan þeirra marka sem lög kveða á um. Þar segir að heildarstaðan eigi að jafnaði að vera innan 5% vikmarka og aldrei utan 10% marka.

Miðað er við nýjar lífslíkur samkvæmt reynslu áranna 2010 til 2014 á Íslandi (IS1014L).

Heildarlífeyrisskuldbinding EFÍA í árslok 2016 var 47.810 milljónir og hækkuðu um 5.474 milljónir árinu. Breytingar á heildar- og áfallinni stöðu eru sýndar hér í eftirfarandi tveimur töflum:

Yfirlit um breytingu á tryggingafræðilegri stöðu samtryggingardeildar

Eignir	2016	2015
Endurmetin eign til tryggingafræðilegs uppgjörs í árslok	49.726.503	45.754.566
Endurmetin eign til tryggingafræðilegs uppgjörs í ársbyrjun	45.754.566	38.970.597
Hækkun/lækkun endurmetinnar eignar á árinu	3.971.936	6.783.969
Skuldbindingar		
Skuldbindingar í árslok	47.810.473	42.336.093
Skuldbindingar í ársbyrjun	42.336.093	38.499.775
Hækkun/lækkun skuldbindinga á árinu	5.474.380	3.836.318
Breyting á tryggingafræðilegri stöðu á árinu	-1.502.444	2.947.651

Yfirlit um breytingar á áföllnum lífeyrisskuldbindingum samtryggingardeildar

	2016	2015
Áfallnar lífeyrisskuldbindingar í ársbyrjun	24.923.848	23.535.879
Hækkun áunnina réttinda vegna breytinga á samþykktum	747.715	0
Hækkun lífeyrisskuldbindinga vegna vaxta og verðbóta	1.457.960	1.346.141
Hækkun áunnina réttinda vegna iðgjalda ársins	1.585.750	1.306.365
Lækkun vegna greidds lífeyris á árinu	-785.389	-757.896
Hækkun vegna nýrra lífslíknataflna	456.541	0
Hækkun/lækkun vegna annarra breytinga	-561.556	-506.641
Áfallnar lífeyrisskuldbindingar í árslok	27.824.869	24.923.848

Forsendur úttektar

Ellilífeyrir

1. Reiknað er með að starfandi sjóðfélagar hefji töku ellilífeyris frá og með 65 ára afmælisdegi.
2. Áunninn réttur til ellilífeyris frá og með 65 ára aldri er áunninn lífeyrisréttur í árslok 2016 samkvæmt réttindabókhaldi sjóðsins
3. Réttur ellilífeyrisþega á mánuði er lífeyrisgreiðsla í desember á janúarverðlagi.
4. Aldursháð réttindatafla gefur áunnin réttindi til ellilífeyris frá og með 65 ára aldri. Réttindin eru verðtrygð miðað við hækkun vísitölu neysluverðs frá vísitölu hvers mánaðar.

Örorkulífeyrir

1. Allir sem eiga ellilífeyrisréttindi hjá sjóðnum eiga rétt á örorkulífeyri, ef örorka þeirra er metin 50% eða meira og þeir verða fyrir tekjumissi.
2. Fyrir fulla (100%) örorku er áunninn örorkulífeyrir 75% af áunnum ellilífeyrisrétti og hlutfallslega minni fyrir minni örorku. Virkir sjóðfélagar eiga rétt á viðbót með framreikningi samkvæmt reglum í 12. grein samþykpta sjóðsins.
3. Réttur örorkulífeyrisþega á mánuði er örorkulífeyrisgreiðsla desembermánaðar á janúarverðlagi.
4. Örorkulífeyrir greiðist til ellilífeyrisaldurs samkvæmt ofanskráðum reglum. Frá þeim tíma er greiddur ellilífeyrir.

Makalífeyrir

1. Makar allra þeirra sem eiga ellilífeyrisréttindi hjá sjóðnum eiga rétt á makalífeyri við fráfali sjóðfélaga.
2. Áunninn makalífeyrir er 48% áunnins ellilífeyris. Makar virkra sjóðfélaga og örorku- og ellilífeyrisþega fá viðbót með sams konar framreikningi og gildir um örorkulífeyri.
3. Makalífeyrir er greiddur til æviloka eftirlifandi maka.
4. Réttur makalífeyrisþega er greiðslan í desember á janúarverðlagi.

Barnalífeyrir

1. Við andlát eða starfsorkumissi sjóðfélaga fá börn þeirra rétt á lífeyri fram að 20 ára aldri.
2. Mánaðarlegur barnalífeyrir er 30.851 krónur á mánuði vegna andláts sjóðfélaga og 20.568 krónur vegna örorku.
3. Réttur núverandi barnalífeyrisþega er greiðslan í desember á janúarverðlagi.

Almennar forsendur

1. Ávöxtun 3,5% umfram hækkanir vísitölu neysluverðs.
2. Íslenskar lífslíkur miðað við reynslu árána 2010 til 2014.
3. Íslenskar barneigna- og hjúskaparlíkur nema að raunveruleg hjúskaparstaða er notuð hjá lífeyrisþegum.
4. Meðaltal örorkulíka 17 íslenskra lífeyrissjóða samkvæmt reynslu árána 1998 til 2002, en þessar örorkulíkur urðu staðlaðar örorkulíkur frá og með reikningsárinu 2006.

Niðurstaða miðað við staðlaðar forsendur

Tölur hér sýna niðurstöður athugunarinnar með samanburði við bæði staðlaðar forsendur og stöðu sjóðsins nú ef útreikningur væri með þeim lífslíkum sem notaðar voru til grundvallar útreiknings á sjóðnum í síðustu úttekt

Tryggingafræðilegar forsendur eru staðlaðar að öllu leyti nema því að það er miðað við raunverulega hjúskaparstöðu lífeyrisþega en ekki staðlaðar hjúskaparlíkur. Ef stöðluðu forsendurnar hefðu verið notaðar þá hefði áfallin staða batnað um 0,3% og heildarstaða um 0,2%. Forsendubreyting á lífslíkum hækkar áfallnar skuldbindingar um 456,5 milljónir eða um 1,7%.

Niðurstaða í árslok 2016	Forsendur úttektar	Staðlaðar forsendur	Lífslíkur síðustu úttektar
ÁFALLIN STAÐA			
Höfuðstóll	31.584.465	31.584.465	31.584.465
Viðbót vegna endurmats	-558.138	-558.138	-558.138
Fjárfestingarkostnaður	-995.563	-995.563	-995.563
Áfallinn rekstrarkostnaður	-360.734	-360.127	-358.907
Eign	29.670.031	29.670.637	29.671.858
Áfallnar skuldbindingar	27.824.869	27.746.099	27.368.328
Eignir umfram skuldb.	1.845.162	1.924.538	2.303.529
Staða	6,6%	6,9%	8,4%

	Forsendur úttektar	Staðlaðar forsendur	Lífslíkur síðustu úttektar
HEILDARSTAÐA			
Framtíðar iðgjöld	20.582.414	20.582.414	20.566.073
Eign	29.670.031	29.670.637	29.671.858
Framtíðarrekkstrarkostnaður	-525.942	-526.548	-527.769
Heildareign	49.726.503	49.726.503	49.710.162
Heildarskuldbindingar	47.810.473	47.731.704	47.047.059
Eignir umfram skuldb.	1.916.029	1.994.799	2.663.103
Staða	4,0%	4,2%	5,7%

Eignir, rekstur og endurmat

Verðbréf í eigu sjóðsins voru endurmetin með því að núvirða þau til að sömu forsendur um vexti giltu um eignir og skuldbindingar og gaf það 558,1 milljónir króna eða 1,8% af bókfærðri eign. Núvirði fjárfestingargjalda er 995,6 milljónir og nettóendurmat því neikvætt um 1.553 milljónir eða 4,9% af eign.

Fjárhæðir í þús. króna				
Efnahagur 31/12 2016	Bókfært	Endurmetið verðmæti	Endurmat	
Verðbréf með föstum tekjum	18.546.818	18.110.787	-436.031	
Veðlán	0	0	0	
Verðbréf með breyttil. tekjum	12.054.425	11.932.319	-122.106	
Bundnar bankainnistæður	0	0	0	
Hús- og fullnustueignir	42.500	42.500	0	
Kröfur	229.911	229.911	0	
Sjóður og veltiinnlán	805.117	805.117	0	
Skuldir	-94.306	-94.306	0	
Eign skv. ársreikningi	31.584.465		-558.138	
Endurmat	-558.138		Fjárfestingargjöld	
Fjárfestingargjöld	-995.563		Meðaltal	Núv.
Tryggingafræðileg eign	30.030.765		42.445	995.563

Einstök verðbréf voru ekki núvirt af Talnakönnun heldur var stuðst við útreikninga sem sjóðurinn útvegaði. Talnakönnun sendi framkvæmdastjóra sjóðsins orðsendingu í tölvupósti um að reglur um endurmat væru óbreyttar frá fyrra ári (sjá skýrslu í fyrra).

Endurmatsverð eigna var borið saman við bókfært verð eigna og gengið úr skugga um að bókfærða verðið stemmdi við ársreikning. Eins voru valin nokkur verðbréf og endurmatsverð þeirra reiknað hjá Talnakönnun. Niðurstöður þeirra útreikninga stemmdu við endurmatsverðmætið frá sjóðnum.

Skrifstofu- og stjórnunarkostnaður vegna fjárfestinga var 42,4 milljón eins og fram kemur í töflunni að ofan og núvirðið 995,6 milljónir. Annar rekstrarkostnaður var 37,8 milljónir og að núvirði 886,7 milljónir sem dragast frá heildareign. Núvirtur kostnaður vegna áfallinnar skuldbindingar er hlutfallið reiknuð áfallin lífeyrisskuldbinding deilt með heildarskuldbindingu að viðbættum framtíðariðgjöldum og gaf það 360,7 milljónir.

Ofangreindar kostnaðartölur eru 3ja ára meðaltal áranna 2014 – 2016 uppfært frá meðalvísitölu neysluverðs til verðtryggingar hvers árs til janúarvísitölu árið 2017.

Örorkuframlag

EFÍA er aðili að örorkusamkomulagi fjögurra lífeyrissjóða, Íslenska lífeyrissjóðsins, Lífeyrissjóðs Rangæinga og Lífeyrissjóðs tannlækna auk EFÍA.

Samkomulagið gengur út á það að lífeyrissjóðirnir greiða sameiginlega allan örorkulífeyri hjá sjóðunum og er hlutfall hvers lífeyrissjóðs reiknað árlega vegna örorkutilvika þess árs. Hlutdeild EFÍA var 54,2% í örorkulífeyrisgreiðslum vegna þeirra tilvika sem féllu til á árinu 2014, 56,5% árið 2013 og 58,0% árið 2012. Það er ekki búið að reikna hlutdeild sjóðanna vegna tilvika ársins 2015 og 2016.

Útreikningur á lífeyrisskuldbindingu EFÍA í tryggingafræðilegri athugun hefur alltaf miðað við tryggingafræðilegar forsendur sjóðsins sjálfs en ekki hefur verið tekið tillit til örorkusamkomulagsins. Skuldbinding örorkulífeyrisþega hefur þó alltaf verið reiknuð að teknu tilliti til samkomulagsins.

Eftirfarandi tafla sýnir niðurstöðuna árin 2012 til 2014 :

ÁR	Skuldbinding EFÍA með samkomulagi	Skuldbinding EFÍA án samkomulags	Mismunur		Hlutfall af áf. skb.
2012	388.398.225	368.036.960	20.361.264	5,5%	0,09%
2013	464.400.952	581.396.596	-116.995.644	-20,1%	-0,52%
2014	599.152.761	631.394.160	-32.241.399	-5,1%	-0,14%

Niðurlag

Áunnin lífeyrisréttindi hjá EFÍA voru skert alls fjórum sinnum frá árslokum 2008 til ársloka 2013 en árin eftir hrun reyndust sjóðnum erfið. Góð ávöxtun árið 2015 ásamt mjög hagstæðri þróun örorkuskuldbindinga á árinu 2015 skilaði því að áfallin staða sjóðsins var jákvæð um 15,3% í árslok 2015 og í framhaldinu voru áunnin réttindi hækkuð um 3,0%. Nú er áfallin staða sjóðsins jákvæð um 6,6% þrátt fyrir hækkun réttinda á síðasta ári og innleiðingu nýrra lífslíkna til grundvallar útreiknings í þessari úttekt á sjóðnum.

Það er hins vegar ljóst að nokkrar breytingar verða á stöðu sjóðsins að ári þegar spá um lækkun á dánartíðni á komandi áratugum verður tekin með en nýjar eftirlifendatöflur taka gildi við gerð næstu tryggingafræðilegu athugunar. Skuldbindingar lífeyrissjóða munu aukast og jafnframt sýna réttari niðurstöðu sem á að tryggja að hver kynslóð fái greiddan sanngjarnan lífeyri, hvorki sé verið að ganga á hlut þeirra sem eru komnir á lífeyri né þeirra sem eiga eftir að hefja töku lífeyris.

Þessi tryggingafræðilega athugun byggir á þeim gögnum og forsendum, sem gert hefur verið grein fyrir í skýrslu þessari, ásamt hefðbundnum tryggingafræðilegum útreikningum. Niðurstaðan virðist í ágætu samræmi við niðurstöðu fyrri ára.

Gert í Reykjavík 24. apríl 2017

TALNAKÖNNUN HF.

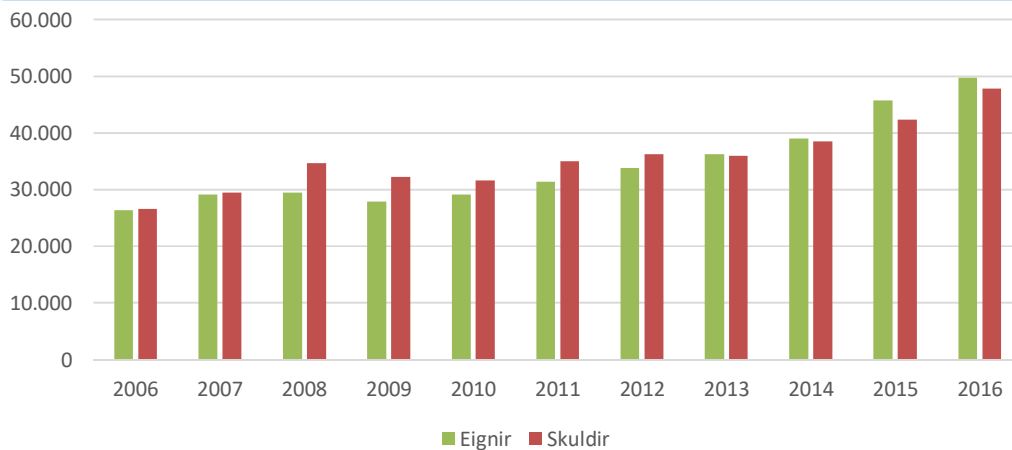
Vigfús Ásgeirsson

Söguleg þróun

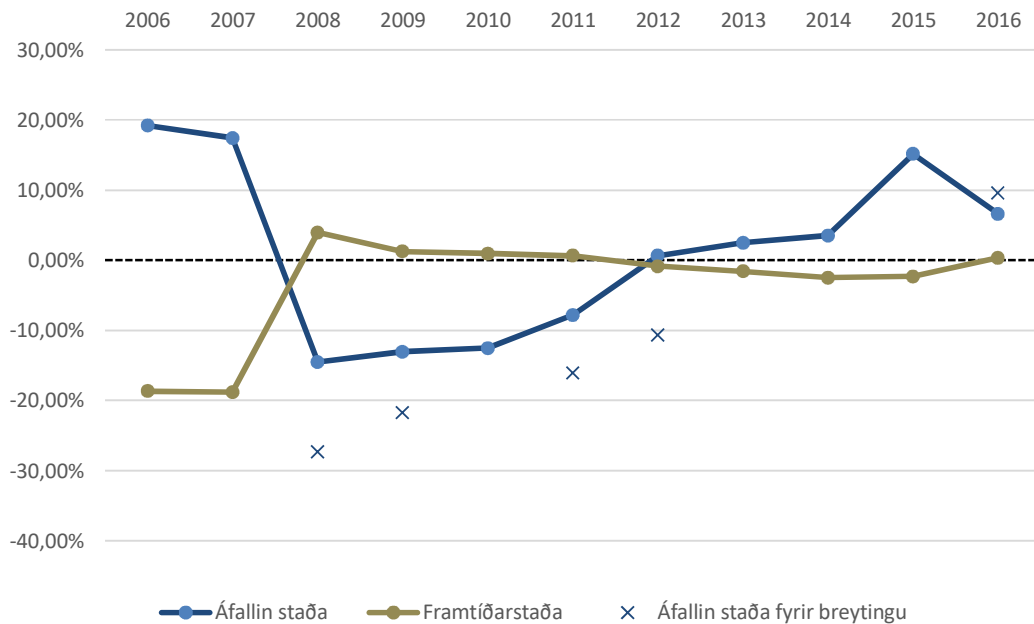
Áfallin staða sjóðsins árin 2006 - 2016

Heildarstaða sjóðsins árin 2006 - 2016

Áfallin og framtíðarstaða sjóðsins

Fimm breytingar hafa átt sér stað á áunnum lífeyrisréttindum sjóðfélaga frá og með árslokum 2008. Í úttektinni í árslok 2008 voru öll áunnin réttindi lækkuð um 15,0% og í úttekinni ári síðar voru öll áunnin réttindi lækkuð um önnur 10,0% til viðbótar. Í árslok 2011 voru áunnin réttindi lækkuð um 9,0% og síðan um önnur 11,2% ári síðar og náði sjóðurinn þá jákvæðri áfallinni stöðu í fyrsta sinn frá hruninu 2008. Mikil hækkun á framtíðarstöðu sjóðsins á árinu 2008 kemur til vegna breytinga á réttindatöflum sjóðsins en þá var skipt yfir í aldursháða innvinnslu réttinda. Á miðju ári 2016 voru áunnin réttindi í árslok 2015 lækkuð um 3,0% en áfallin staða sjóðsins í árslok 2015 hafði verið jákvæð um 15,3%. Á grafinu hér fyrir ofan má einnig sjá áfallna stöðu eins og hún hefði verið fyrir hverja breytingu á áunnum réttindum fyrir sig. Nánari upplýsingar um breytingar á réttindum sjóðfélaga má finna í samþykktum sjóðsins.

TALNAKÖNNUN HF.